

“Het Schetsboek”: ideeënboek voor de inrichting van Nederland

*Loesje: Wat gaan we doen:
Nederland asfalteren of goede ideeën laten wortelen?*

Nederland moet mooier, spannender en verrassender worden. Een bijzonder samenwerkingsverband tussen beleid en onderzoek heeft geresulteerd in een ‘Schetsboek’, waarin voor 23 deelgebieden ideeën worden aangedragen om de ‘groene kwaliteit’ van Nederland te verbeteren.

Op verschillende fronten wordt op dit moment hard gewerkt aan rijksnota's over natuur, landschap, vitaal platteland, ruimtelijke ordening, infrastructuur en milieu. Eind dit jaar verschijnt de nota 'NBL21' (Natuur, Bos en Landschap in de 21e eeuw) van de directie Natuurbeheer (LNV). Deze nota is een vervolg op drie eerder verschenen nota's: Natuurbeleidsplan (1990), Bosbeleidsplan (1993) en de Nota Landschap (1992).

Ten behoeve van de nota NBL21, maar ook als mogelijke input voor andere nota's, is onlangs een Schetsboek verschenen, waarin voor verschillende deelgebieden van Nederland ideeën/opgaven worden aangedragen om de groene kwaliteit substantieel te versterken. De beschreven opgaven vullen het huidige beleid aan en versterken dit, bijvoorbeeld het beleid voor de Ecologische Hoofdstructuur.

Het schetsboek is ontstaan uit een bijzonder samenwerkingsverband tussen onderzoek (IBN-DLO en Staring Centrum) en be-

leid (IKC-Natuurbeheer, LNV-Directie Natuurbeheer).

Drie invalshoeken

Het Schetsboek geeft een beeld van Nederland vanuit drie invalshoeken: mensen-wensen, biodiversiteit, kenmerkendheid en identiteit van het landschap.

Mensen-wensen

Bij mensen-wensen gaat het erom dat mensen dicht bij huis rust en ruimte willen ervaren. Dat betekent: meer aandacht voor natuur in en rond de stad. Hierbij moet worden gedacht aan bosparken bij grote steden, nieuwe landgoederen en buitenplaatsen, groene dooradering beginnend in de stad en een goed bereikbaar netwerk van natuur- en recreatiegebieden. Bos staat hoog op de wensenlijst. Een tekort aan bos wordt het sterkst ervaren in de Randstad, Zeeland, West-Brabant en de Zuid-Hollandse eilanden zo blijkt uit een onlangs gehouden grootschalige enquête van het ministerie van LNV (Operatie Boomhut).

Een voorbeeld van een deelgebied dat is uitgewerkt is de Zuidvleugel van het Groene Hart, een gebied waar een groot verschil bestaan tussen vraag en aanbod van groen (zie kader 1). Een groot nieuw bospark met water, bos en struinnatuur, nieuwe landgoederen en buitenplaatsen, maar ook groene routes van stad naar natuur zou de groene kwaliteit van het gebied moeten vergroten.

Biodiversiteit

De kernopgave voor biodiversiteit is ervoor te zorgen dat gebieden ontstaan die voldoende garanties bieden voor de duurzaamheid van populaties van een groot scala aan dier- en plantensoorten.

Daarvoor moet slim gebruik worden gemaakt van omstandigheden die dat kunnen bevorderen. Van belang daarbij is (het terugbrengen van) dynamiek (delta, rivieren), het gebruikmaken van de watersysteembenadering (gebiedsgerichte benadering op basis van de oppervlakte- en grondwaterstromen), het voorkomen van allerlei overgangssituaties (gradiënten) en kwelgebieden en het huidige voorkomen van doelsoorten.

Een belangrijk feit is bijvoorbeeld dat slechts 10% van de kwelgebieden in Nederland binnen de begrensde Ecologische Hoofdstructuur (EHS) ligt (Natuurbalans 98).

De ruimtelijke samenhang van natuurgebieden kan worden verbeterd door eenheden natuur te vergroten, te verdichten, te verbinden en door het opheffen van barrières.

Vergroten van de droge ruimtelijke samenhang speelt ondermeer in het Maasduinen-Meinweggebied (zie kader 2). Hier zijn mogelijkheden om samen met de Oosterburen een groot aaneengesloten (gradiëntrijk) na-

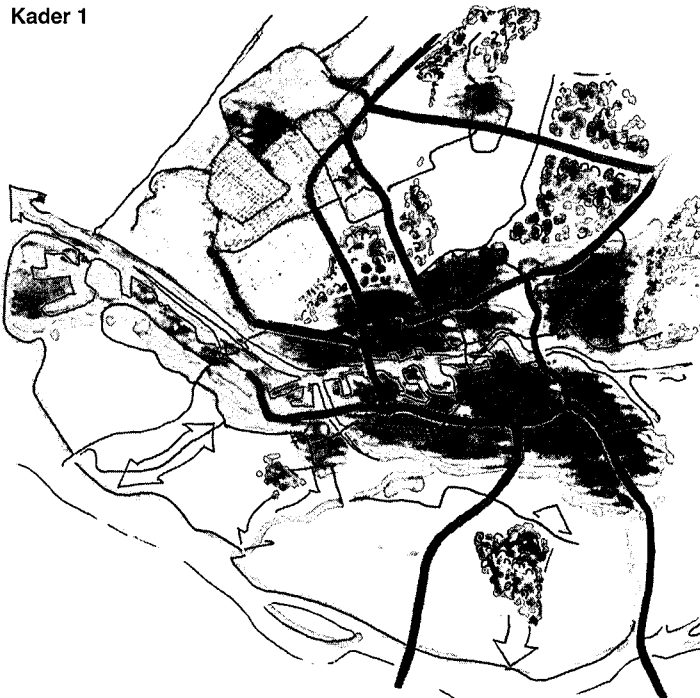
tuurgebied te creëren. De nationale parken De Hamert en De Meinweg kunnen met elkaar worden verbonden en beter worden ingebed in het Duitse achterland.

Slagaders zijn robuuste verbindingen in de vorm van het type ecosysteem dat aan weerszijden al in 'kern'gebieden aanwezig is. In het schetsboek worden de belangrijkste slagaders genoemd, waarbij een onderscheid wordt gemaakt in slagaders die droge gebieden met elkaar verbinden, natte gebieden en droge met natte gebieden.

Een voorbeeld van een slagader die droog met nat verbindt is een brede multifunctionele verbindingzone die de Veluwe (droog) verbindt met de Oostvaardersplassen (nat). De verbinding kan totstandkomen via een zone rond de Hierdensche Beek, moerasontwikkeling rond de nieuwe tunnel bij Harderwijk, het Harderbroek en de Knardijk. De verbindingzone maakt migratie mogelijk van (grotere) dieren, verhoogt de aantrekkelijkheid van het landschap en biedt ruimte voor verschillende vormen van landgebruik: recreatie, rijke loofbossen etc.

De Natte as is een aaneenschakeling van gebieden met een afwisseling van water en moeras. De Natte as heeft de vorm van een cirkel in het hart van Nederland (IJsselmeergebied, Hollands Venen, grote rivieren) met aan de uiteinden het Lauwersmeer en de Zeeuwse Delta. De grootste opgave is kwaliteitsverbetering, maar aan de uiteinden van de Natte as is een aantal hiaten. In Friesland sluiten de bestaande kernen niet goed aan. In het zuiden sluit de Krimpenerwaard niet aan op de Biesbosch. Dit 'vraagt' om verbindingen van formaat.

Kader 1

Zuidvleugel - overgangsgebied Groene Hart

Daar gebeurt het!!

- biodiversiteit
- mensen-wensen
- kenmerkendheid-identiteit

Wat en waarom?

- robuuste overgang van Groene Hart naar stad: rommelgebied ombouwen in puzzel met rode, groene, lichtgroene (boerenland), en blauwe puzzelstukjes.

Wat speelt er?

- verstedelijkingsdruk en infrastructuurdruk.
- geluidbelasting.
- grondprijzen hoger dan gemiddeld-relatief hoog.
- groot verschil vraag en aanbod mensen-wensen.
- overstromingsrisico-vernatting landbouwgebieden.
- weinig EHS hectares (zowel bruto als netto).
- verbrede landbouw zeer kansrijk. Milieucoöperaties of natuurvereniging.

Wat doen?

- grote eenheid nieuw bosspark met water, bos en struinnatuur voor mensen-wensen. Zeer geschikte locaties: Zuid Plaspolder, Westland, Noordrand van Rotterdam, Hoeksche Waard.
- versterken van Rotte zowel vanuit ecologische als recreatieve invalshoek (ontwikkelen van Rotte-wig).
- nieuwe landgoederen en buitenplaatsen.
- groene routes van stad naar natuur.
- verbrede landbouw.
- agrarisch natuurbeheer dijk- en graslanden.
- behoud en benutting krekenpatroon en inversielandschap.

In het zuiden van Limburg dienen versnipperde oude boskernen te worden versterkt, waarbij ook moet worden gedacht aan een grensoverschrijdende aanpak. Als slagader kan worden gedacht aan 'Schinveld - Sittard - Susteren' die de bossen van Schinveld via verspreide bossen

in Duitsland verbindt met de bossen bij Susteren, langs de Rode Beek - Rodebach - Vloedgraaf.

Kenmerkendheid en identiteit landschap

Nieuwe ambities vanuit kenmerkendheid en identiteit van het landschap houden in dat er meer

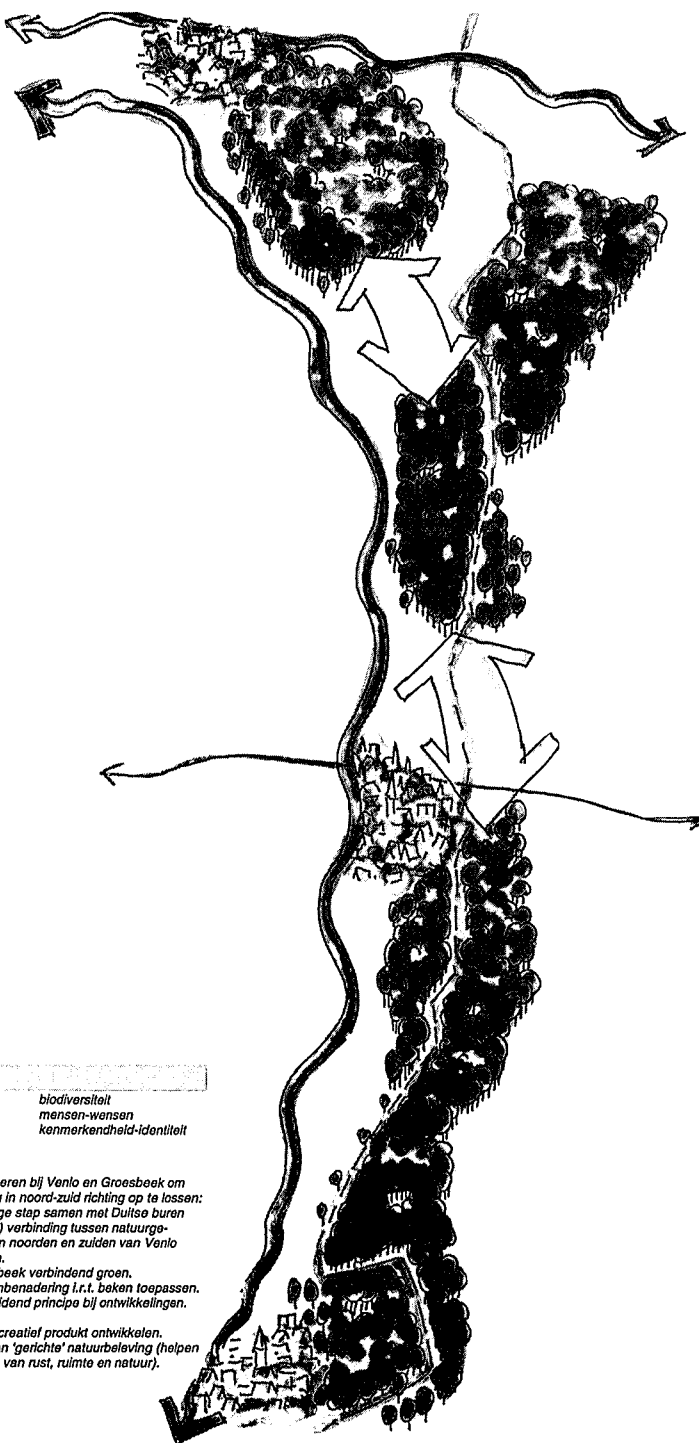
aandacht komt voor het beschermen van kwetsbare ruimtekwaliteiten (rust en ruimte, donkerte) en meer aandacht voor de cultuurhistorische identiteit van gebieden. Daarbij gaat het om het vergroten van de herkenbaarheid van de ontstaansgeschiedenis van landschappen en van de 'leesbaarheid' ervan.

Veel aandacht gaat in dat kader uit naar de beekdalen. Nederland is een land van beekdalen, maar vrijwel nergens komt dit ook als zodanig in het landschap naar voren.

Kansen voor en de noodzaak van identiteitsversterking liggen onder meer in de Beekdallandschappen van Noord-Brabant. Verdere ontwikkeling van deze beekdallandschappen moet ook worden gezien als een kans voor het vergroten van de recreatieve en toeristische mogelijkheden en als contramal voor de sterke stedelijke en infrastructurele ontwikkelingen van de 'Zandstad' (zie kader 3).

Ook het Hunzedal komt in het schetsboek aan de orde. De grote kweldruk vanuit het Drentse Plateau biedt goede kansen voor biodiversiteitswinst en verdere beekdalontwikkeling. Het gebied

Kader 2

Maasduinen-Meinweg

Verlengde ruggengraat van Limburg

- biodiversiteit
- mensen-wensen
- kenmerkendheid-identiteit

Wat en waarom?

- kans om samen met oosterburen groot aangengesloten (gradiëntrijk) natuurgebied te realiseren.
 - accent op hoog-laag:
 - van Maasrassen naar Maas
 - en overgangen van Maas naar zijrivieren zoals Foer, Swalm, Niers.
 - Nationale Parken Hamert en Meijweg met elkaar verbinden en beter inbedden in Duitse achterland.

Wat speelt er?

- versnippering door nieuwe en bestaande infrastructuur (A 73 + A67).
- reconstructie Verkensoordarij.
- grote recreatiedruk-grote stedelijke agglomeraties in nabijheid.
- grondprijs gemiddeld.

Wat doen?

- bypass realiseren bij Venlo en Groesbeek om versnippering in noord-zuid richting op te lossen:
 - met stevige stap samen met Duitse buren (bij Venlo) verbinding tussen natuurgebieden ten noorden en zuiden van Venlo realiseren.
 - bij Groesbeek verbindend groen.
- watersysteembenadering i.r.t. beken toepassen.
- gradiënten leidend principe bij ontwikkelingen.
- toeristisch-recreatief product ontwikkelen.
- aanbieden van 'gerichte' natuurbeleving (helpen bij het voelen van rust, ruimte en natuur).

ligt buiten de bruto EHS en er is sprake van een sterke bebouwendruk. Bij de verdere ontwikkeling van dit beekdallandschap kan worden gedacht aan een nieuwe landgoederenzone langs de bovenrand van het beekdal.

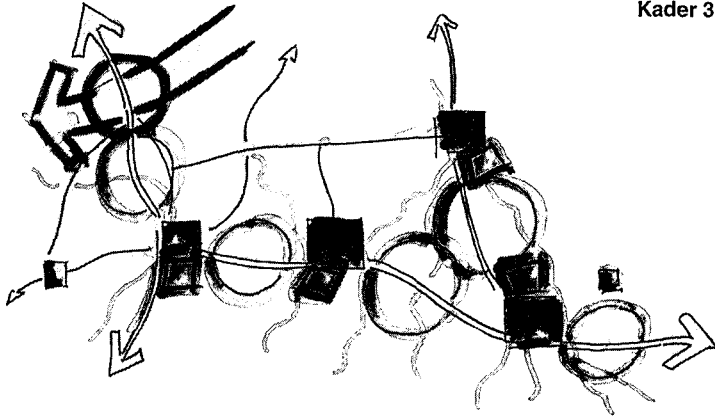
Hoe verder?

Het schetsboek is niet bedoeld als blauwdruk van hoe het moet, maar een ideeënbundel met doordachte suggesties hoe het beter zou kunnen. In de komende maanden zullen de uitkomsten van discussies naar aanleiding van de aangedragen ideeën bepalen wat moet worden opgenomen in de nieuwe beleidsnota van de Directie Natuurbeheer.

Nadere inlichtingen

Nadere inlichtingen over het verkrijgen van het schetsboek kunnen worden verkregen bij het IKC-Natuurbeheer (Mw. A.M.P. de Wee-Barnas; tel. 0317-474819).

Kader 3

Zandstad

Kralensnoer rood-groen in Brabants land

- biodiversiteit
- mensen-wensen
- kenmerkendheid-identiteit

Wat en waarom?

- stevige rood-groene compositie. Sterk woon- en vestigingsklimaat.
- anticiperen op toekomstige ontwikkelingen.

Wat speelt er?

- versnippering natuur en landschap.
- ontwikkeling corridor loodrecht op landschappelijke structuur.
- sterke verstedelijkingsdruk.
- milieustress.
- bedrijventerrein ontwikkeling (nu en in toekomst).
- natuurontwikkeling op z'n smalst.
- grondprijs hoog en boven gemiddeld.

Wat doen?

- ontwikkelen groen-rood kralensnoer dat recht doet aan identiteit gebied, dus afwisseling van oost naar west.
- aaneensmeden groen om verdere versnippering te voorkomen.
- aaneengroeien van steden voorkomen door buffergebieden.
- ontwikkelen nieuwe structuren in verbrokkeld landschap.
- woningen in groen ingebed, maar niet te diffuus.
- groen houden stroken van hoog naar laag.
- ontwikkelen van recreatieve infrastructuur.
- aandacht voor ruimte rond blauwe poorten in corridor Rotterdam-Antwerpen, ter hoogte van Hollands Diep en Mark.